

Kerkelijk leven. III.

Gelijk ik zeide, zou de drang tot aansluiting aan de zichtbare openbaring van het Lichaam van Christus, die uit dat mystieke Lichaam-zelf opwerkt, en die door het gebod des Heeren tot roeping wordt, als van zelf zijn weg vinden, zoo er slechts één kerkformatie op aarde bestond, en deze zich ook als de zichtbare openbaring van het Lichaam des Heeren terstond bij ieder geloovige legitimeerde. Doch nu er overal, ook onder ons, tal van kerkformaties bestaan, die zich, voorzoveel ze nog op meer dan den naam van kerk aanspraak maken, als wettige openbaring van het Lichaam van Christus aandienen, wordt de zaak moeilijker. Nu moet er gekozen worden.

Op zichzelf reeds met eenvoudigheid. Maar wat de beslissing nog grootelijks verzwaren komt, is het feit, dat we, in een Christen-land als het onze, in den regel door geboorte beginnen met tot een bepaalde kerk-gemeenschap te behooren.

Dit laatste wil dan allicht bij ons den doorslag geven. Geeft dien ook bij verre de meesten. Men blijft doorgaans, ook bij in geloof en bekeering doorbrekend geestelijk leven, in de kerk waarin men geboren en gedoopt werd. Het „ik ben daar nu eenmaal geboren en gedoopt, en mijn ouders en grootouders hebben er ook altoos behoord“, is voor velen het afdoende argument tegen elke poging om hun een anderen en beteren weg aan te bevelen.

En als ze daar dan nog aan kunnen toevoegen, dat ze er ook eenmaal hun belijdenis doen, achten ze zich althans aan alle kanten gedekt.

Waar deze overwegingen nu geen frazen zijn, om zich van alle rekenschap-geven van zijn kerkelijken weg af te maken, maar werkelijke overwegingen, die men bij ernstige bezinning laat gelden, verdienen ze tot op zekere hoogte eerbied.

In de ouders uit wie, en in den kring waarin we geboren werden, hebben toch we niet met toeval, maar met het voorzichtig bestel onzes Gods te doen. En zoolang Gods geopenbaarde wil ons niet roept, in ons kerkelijk leven met dien kring te breken, is het naar den drang onzer natuur, en blijft het ook geraden, er in te volharden. Wie er ook nog belijdenis deed, bevestigde daarmee de kerkelijke gemeenschap met dien kring, en mag de belofte van trouw en toewijding, die hij daarbij deed, niet verbreken, zoolang hij zich daartoe niet van Godswege in zijn consciëntie geroepen en verplicht weet. Wij, Gereformeerden, die belijden het verband tusschen natuur en genade niet te willen verbreken, maar te willen eeren, en wier kerkelijk optreden voor zoo groot een deel zijn prikkel en zijn kracht omtrentende en ontleend blijft aan het heilig karakter van kerkelijke beloften en stipulatiën, moeten dergelijke overwegingen zoowel bij anderen laten gelden als in eigen kring.

Doch dit neemt niet weg, dat ze nooit een beslissende stem mogen hebben. Ze zouden het mogen, indien het er ten slotte weinig of niets toe deed, tot welke kerkgemeenschap we behooren, zoo ze maar in een of ander opzicht iets Christelijk heeft; zoo ze maar geen Joodsche Synagoge, geen Mohammedaansche, heidensche, puur-moderne of ook z.g.n. neutrale — waarom zou ook die niet tot de mogelijkheden behooren? — religieuze bond of godsdienstig genootschap is.

In dat licht staat metterdaad het kerkelijk vraagstuk — dat daarmee ophield een vraagstuk te zijn — voor menigen.

Maar het Woord Gods zet het voor ons in een geheel ander licht. En naar dat licht zal wie een waar „Christen-geloovige“ is hier vragen.

Het begon reeds voor ons op te gaan, toen we spraken over de objectieve werkelijkheid: het geestelijk Lichaam van onzen Heere Jezus Christus, waaruit de drang tot kerkformatie opkomt, en dat daarin zoekt te komen tot zijn zichtbare gestalte in de geïnstitueerde kerk. Daaruit toch volgt met ijeren noodzakelijkheid, dat dan ook wat zichtbare kerk zal kunnen heeten, zich als zodanig hierin zal moeten legitimeeren, dat het het Lichaam van Christus tot openbaring brengt. Het zal tot openbaring moeten brengen, niet alleen zeker gevoel van saamhoorigheid onder menschen die geloovigen zijn, maar hun eenheid als geloovigen; d.w.z. hun eenheid door het geloof in Christus; hun eenheid in het Lichaam, waarvan Jezus Christus het Hoofd is; Jezus Christus naar de Schriften; Jezus Christus, als hun hoogsten Profet en Leeraar, wiens Woord hun aller licht en wijsheid is; als hun eenigen Hoogepriester, in wiens offerande aan het kruis en in wiens voorbede bij den Vader hun verzoening is, hun troost en hun vrede; en als hun eenigen Koning, wiens gebod hun wet en wiens gehoorzamen hun vreugde is.

En daarmee is, in beginsel, heel de gestalte en heel het leven der kerk bepaald.

Daarmee is bepaald de belijdenis, die ze opheffen moet, en de inrichting, die ze moet hebben; daarmee zijn bepaald de ambten, die er onder haar moeten zijn, en de regeling, die voor de bediening dier ambten en voor geheel haar leven moeten gelden. Dit alles moet niet maar een zeker lichaam, een zekere eenheid doen zien; maar het moet ook tot openbaring brengen den band dier gemeenschap, den wortel dier eenheid, het Hoofd van 't Lichaam. Het moet alles den Christus uitroepen.

Daarin moeten ze elk voor zich als geloovigen in Christus openbaar worden, en daarin gezamenlijk de gemeenschap der geloovigen in Christus tot openbaring brengen.

Dat is de kerk in 't licht des Woords.

En wie haar zoo ziet, ziet haar niet als iets willekeurig, als iets bijkomstigs en ongeestelijks, maar die ziet haar als het geestelijkste van al wat er geestelijk is op aarde; als het uitbreken in zichtbare gestalte van het allergeestelijkste werk Gods in de wondere schepping van de gemeenschap aller heiligen; en die voelt, hoe innig en onlosmakelijk zijn eigen geestelijk leven, in het hare opgenomen en met het hare vervlochten is.

En dat dit nu maar geen soort wijsgeerige bespiegeling

blijkbaar een klap van den Ethischen molen beet heeft, op dergelijke manier over zijn geloofsgenooten hooren spreken.

Maar wij protesteeren er krachtig tegen.

Wanneer wij in den tram van Dr v. R. wilden redeneeren, dan zou het ons weinig moeite kosten aan te toonen, dat de Ethischen aan de Farizeeën toch altijd nauwer verwant zijn.

Waar legden de Farizeeën, gelijk ze ons in het Nieuwe Testament worden geteekend, allen nadruk op?

Op de „leer“?

Geen sprake van.

Maar op het „leven“.

Het „leven naar de wet“ dat was voor hen het voornaamste.

Daarin school voor hen de gerechtigheid en de gunst van God.

En wie zijn het onder ons, die er altijd op nameren: het leven, het leven, daar komt het op aan?

Men vulle zelf maar in.

Doch 't is ons niet te doen om Dr v. R. met gelijke munt te betalen.

We willen zijn betoogtrant niet overnemen.

Christus zelf heeft verklaard, dat de zuurdeusem der Farizeeën de geveinsdheid was.

De geveinsdheid, ziedaar het eigenlijke karakter van het Farizeïsme.

En waar nu meer geveinsdheid gevonden wordt? Laten we om niet bedrogen uit te komen maar aannemen: onder de Gereformeerden.

Doch er bestaat geen grond voor.

Ik weet het niet.

Dr van Rhijn weet het evenmin.

God weet het.

De stille verklikker.

Uit de verslagen blijkt, dat de classis Amsterdam den laatsten tijd extra veel heeft vergaderd.

Telkens leest men van een geheime zitting.

Er was dus een zaak aanhangig, waarvan openlijke behandeling en daarop volgende publicatie niet gewenscht werd.

Zoo gaat het meer met kerkelijke zaken.

Openbaarheid staat niet zelden de rustige afwikkeling in den weg.

Doch wat geschiedt?

De stille verklikker is in het „Handelsblad“ weer bezig.

Hij slentert graag door de straten van Gad en Asakalon en vertelt daar tegen idem zooveel zijn nieuwtjes.

Hij sprak van een „leergeschied in de Gereformeerde Kerken“ en een „actie tegen Dr Geelkerken“. Hij wist haarfijn mee te deelen wat er op den kerkeraad van Amsterdam-Zuid en op de classis was verhandeld. En als toegift deed hij er nog een stuk of wat profetieën bij. Helas heeft „De Nederlander“ dit overgenomen.

Wij moeten nogmaals onze lezers waarschuwen tegen dit obskure heerschap.

Men bedenke vooreerst, dat de waarheidsliefde bij zulke stille verklikkers in den regel niet groot is.

Dan, dat zulke menschen, indien ze niet met hun duimen werken, over 't geheel eenzijdig zijn ingelicht. Ook, dat zij een zekere reden hebben om de zaken tendentius voor te stellen.

Genoemde kerkeraad en genoemde classis kunnen beoordeelen of de stille verklikker alles verzonnen heeft, dan wel of hij inlichtingen heeft ontvangen.

In het laatste geval moet er een lek zijn.

Nu zou het met de waardigheid van deze colleges in strijd zijn om een inquisitoriaal onderzoek in te stellen.

Mogelijk echter kunnen zij er langs koninklijken weg er achter komen, waar dat lek zich bevindt en het dan stoppen.

Opdat deze Doeg afdruipe.

Niet aansprakelijk.

Tot mijn spijt ontbrak mij de tijd om voor mijn referaat over „de theologische denkbeelden van Karl Barth“ zelf het persverslag gereed te maken.

De verslaggevers hebben zich over het geheel van hun taak loffelijk gekwet.

Ik kon uiteraard niet meer dan een résumé van Barths denkbeelden geven.

En zij moesten een résumé van een résumé hun lezers aanbieden.

Dat valt vanzelf niet mee.

Ik zal dan ook de laatste zijn van ingeslopen onjuistheden eenig verwijt te maken.

Ik zou er zelfs geen gewag van gemaakt hebben, indien men zich niet op een verslag had beroepen.

Daartegenover nu moet ik verklaren, dat ik mij voor geen verslag aansprakelijk kan stellen.

Ik moet uitdrukkelijk verwijzen naar de studie, welke D.V. over dit onderwerp van mijn hand zal verschijnen.

Dit verwijzen vindt Dr de Moor in een van zijn oppercensorische buien, waarin hij alles en nog wat zoo beangstigend precies weet — om zijn groote verdeenst, waardoor hij aanspraak heeft op onze waardering en hoogachting, vergeeten we die buien maar dadelijk — maar half.

Hij herinnert er de lezers van de „Utrechtsche Kerkbode“ aan, dat ik al eens meer een boek heb beloofd, dat nog niet is verschenen.

Dr de Moor stelle zich echter gerust.

Zoo God mij en mijn krachten spaart, los ik iedere belofte in.

Ik vraag alleen om wat minder ongeduld.

HEPP.

toe, dat elk kerkeraadslid studie make van wat er in onze kerkelijke wereld voorvalt en met de lessen der geschiedenis winst te doen.

Intusschen kwam ook van Rotterdam het bericht in, dat er een bibliothecaris voor de kerkeraadsbibliotheek is aangesteld.

Het vraagstuk van de opleiding van ouderlingen werd voor een paar jaar nog al druk besproken.

Maar door zulk een bibliotheekje kan dat vraagstuk veel van zijn aktualiteit verliezen.

Natuurlijk moet voor elken ambtsdrager hoofdzakelijk blijven het gestadig onderzoek van de Heilige Schrift.

Hoe een Ethische over zijn Gereformeerde broeders denkt.

In zijn meesterlijk boek „Een blik in het onderwijs van Jezus“, dat nog nader onder „Boekbespreking“ zal worden aanschouwd, spreekt Dr M. van Rhijn, een voor-aanstaande figuur onder de Ethischen, zich over de Gereformeerden uit.

Hij behoort volstrekt niet tot de Gereformeerden-laters.

Toch ontdekt hij sprekende overeenkomst tusschen Gereformeerden en Farizeeën. Men leest op bl. 110, 111:

Bij een uitwendige, streng rechtzinnige, zuiver intellectualistische geloofsovertuiging, zien wij soms, dat het opkomen voor de „leer“ menigmaal met een elementair gemis aan liefde gepaard gaat. Men denkt dan soms dat helgeen ontbreekt, vergoed kan worden, doordat men den vorm, laten we zeggen: „de leer der vaders“, zoo trouw mogelijk bewaart. In dit bezit acht men zich dan „rijk“, rekent men zichzelf en elkander tot de beste en eenig ware partij, dringt men uitsluitend aan op „zuiverheid in de belijdenis“, behooren de anderen tot degenen, die zich tot „de waarheid Gods moeten bekeeren“. Zoolang dit nog niet het geval is, zijn bij deze karikatuur van vrome orthodoxie — ook van vrome confessioneel orthodoxie — de andersdenkenden de menschen die er „niets“ van begrijpen, die buiten „de waarheid“ staan, en van de Schrift zijn afgeweken. Komen die andersdenkenden met een eigen godsdienstige beschouwing voor den dag, dan wordt hun niet nadruk aangezegd, dat zij „niets aan de Schrift mogen toedoen of van de Schrift mogen afdoen“. „Het woord Gods is genoeg“. En wanneer men den bezitters dier onwankelbare „waarheid“ de vraag voorlegt, of zij dan niet eens een poging in het werk zouden stellen, om van hun bezit aan anderen iets mede te deelen, dan luidt het wederwoord: „zij kunnen toch iederen Zondag naar de kerk gaan en zij hebben den Bijbel, laten ze dien lezen.“

Het is volstrekt in overeenstemming met wat wij van de Farizeeërs weten, te gelooven, dat er ook onder hen dergelijke extreem ongodsdienstig-rechtzinnige broeders zullen zijn geweest, die er „mutatis mutandis“ ongeveer precies zoo over dachten. Wij herinneren er aan, dat zij de waarheid in pacht hadden, dat die waarheid vooral aan degenen die, dank zij hun theologische scholing, de Wet met de overlevering en de Profeten tot in onderdeelen konden bestudeeren, meer in het bijzonder was toevertrouwd. Ook hier dreigde het gevaar eener overtuiging, waarbij degenen die „binnen“ zijn er ook werkelijk „binnen zijn“ en de anderen „er buiten“. De leer der vaders wordt getrouw bewaard, men weet zich in eigen kring en in eigen groep „de naasten“, de Farizeeërs (d.i. de „afgezonderden“). Er wordt aangedrongen op de strengste handhaving van wat in Wet en Profeten is geopenbaard. Zoodra er maar iets blijkt van een afwijkend eigen inzicht, worden de andersdenkenden tot de orde geroepen en hun aangezegd, dat zij aan „Wet en Profeten“ niets mogen „toevoegen“ en er niets aan mogen „afdoen“. En wanneer het er op aankomt iets voor die andersdenkenden te doen, dan luidt ook hier het antwoord: „Zij hebben Mozes en de Profeten, maar hen moeten zij luisteren“.

En op bl. 145 ontvangen de Gereformeerden nog even dezen veeg uit de pan:

Wat de Farizeeërs op aarde zeiden, gaf Vader Abraham hun volgens de leer der vergelding en volgens de leer van de onveranderlijkheid van dit standpunt, precies zoo in de Geheenna terug. Op aarde zeiden de Farizeeërs, wat wij ook de reeds besproken ongodsdienstige orthodoxen wel hooren zeggen: dat de anderen „niets aan de Schrift mogen toedoen of van de Schrift mogen afdoen“, dat het „woord Gods genoeg is“ en dat degenen die buiten de waarheid staan, toch „iederden Zondag naar de kerk kunnen gaan“ en een „Bijbel hebben, dat ze dien dan maar moeten lezen“. Hetzelfde past in de gedachtenwereld der Farizeeërs. De buitenstaanders mochten niets aan de Wet en de Profeten „toedoen“ of „afdoen“ en ten slotte was het ook hier „Zij hebben Mozes en de Profeten, maar hen moeten zij luisteren“.

Men heeft het betrouwd, dat een sympathiek man als Dr Van Rhijn zich tot deze uitvalen liet verleiden.

Maar waarom zouden wij dat zoo sterk betreuren? Is het niet beter, dat hij het rond uitsprekt, wat hij over ons denkt, dan dat hij het onder vliegende woorden aan ons adres verbergt?

Wij stellen zulke eerlijkheid op prijs.

Wij mogen dat opene wel.

Het is waarlijk niet zoo gelogen, dat de Gereformeerde bedenking heeft tegen den Ethische. Maar de Ethische veroordeelt ook den Gereformeerde.

Een bewijs, dat zij in den grond niet één zijn.

Het kan werkelijk geen kwaad, dat Dr v. R. dit in het licht heeft gesteld.

Daarmee nemen we natuurlijk het voor zijn bewering niet op.

Wel kan men soms een enkele Gereformeerde, die

lotheek.

le noodzakelijk-zelke men nog bibliotheek“.

trant de intrich-

gevraagd wordt,

iet niet noodig

ps op te zetten.

5 groepen aan-

verken noemen,

pen aanbeveel-

ke Beschei-

en 17de eeuw.

uitgave is wel.

Bepalingen der

ten van beteels-

uitgegeven door

H. H. Kuiper,

in 1892. Men

en, welke daarin

uldig gebruik te

ifzonderlijk aan

meerde Kerken

rale Synode te

an de Dordtsche

ens de daaraan

Synoden van

roningen (1899),

in (1908). Zwaile

ns de Zondings

le uitgave door

Moor, J. Zomer,

ar hij nog suppl-

heelo of ge-

enordening door

1923.“

door Dr H. H.

helaas niet lot

tr F. L. Rutgers,

reformeerde Kerk

H. Kok, Kam

belangrijke

nnement nemen

en en een klap

eike over zulke

chaffen, die van

beoordeeling van

of ze voor de

i oogenblik van

plisring“ van

ruithof.

n geschiede-

antie, waar-

J. Rullmann het

praktijk van

Biesterveld, her-

de Druk J. H.

lacteur Prof. Dr

d. Brink en Co.

praktijk van

or de Gerefor-

actie van Dr J. C.

e van J. H. Kok

in opgegeven.

duur gewenscht

e steeds aan de

rkeraad zich zal

ergelijk minimum

noopt er wel

lingen en idealistische droomerijen zijn, goed voor geleerden die boeken schrijven, maar daar een gewoon Christenmens niet aan toe komt, en die voor de praktijk van 't leven geen waarde hebben; maar dat de Heere wil, dat ze voor zijn volk als waarachtig en bindend zullen gelden; blijkt hieruit, dat al wat de Schrift des Nieuwen Testaments ons nu, in het vergaderen en institueeren van de kerk door de Apostelen onzes Heere Jezus Christus als voorbeeld voor alle tijden, en in de verordeningen en vermaningen der Apostelen als regel voor alle eeuwen voorhoudt, van begin tot einde er op gericht is, de kerk op aarde te doen zijn de zielehaarwording en scherp-bellende openbaring van het Lichaam van Christus.

Ik kan daarvoor hier geen breede bewijsovereenkomst uit de Schrift geven. 't Is ook niet noodig. Men kan die vinden in elke verklaring van onze Nederl. Geloofsbelijdenis en onzen Heidelbergschen Catechismus; en in elk Gereformeerd catechisatieboek.

'k Wil er alleen de aandacht op vestigen, hoe de kenteekenen der ware kerk, gelijk men die daar uit Gods Woord vindt aangewezen, van de eerste tot de laatste, er op berekend zijn, de eenheid der geloovigen in Christus tot openbaring te brengen.

Die kenteekenen zijn, gelijk bekend is, de zuivere bediening des Woords, de bediening der Sacramenten naar de instelling van Christus, en de oefening der kerkelijke tucht.

Weinn, in deze drie groote kenteekenen komt uit, gelijk onze Nederl. Geloofsbelijdenis in art. 29 zegt, dat Jezus Christus het eenige Hoofd der kerk is, in de bediening van zijn Woord, dat Hij is haar hoogste Profeet en Leeraar; in de bediening der Sacramenten, dat ze Hem belijdt als haar eenigen Hoogepriester; en in de oefening der tucht, dat ze zich voor Hem buigt als haar eenigen Koning.

En wat anders bedoelen ook de ambten, die Christus haar door den dienst der Apostelen schonk en verordende: het ambt van de bediening des Woords, het ambt der barmhartigheid, en het ambt van regering?

Zoo blijkt ons derhalve, dat er in de gestalte, in de inrichting en het leven van de kerk niets aan onzen willekeur is overgelaten; dat het alles bepaald wordt door de geestelijke realiteit, die er, in 't Lichaam van Christus, achter schuilt en er in doorbreekt; en dat het kerkelijk leven, bij de geloovigen gemeenschappelijk, en daarom ook bij elk geloovige afzonderlijk, beheerscht en bepaald moet worden door de wet des geestelijken levens, gelijk die in Christus Jezus is.

Had ik dan geen recht met te zeggen, dat ons kerkelijk leven, zal het echt zijn, in rechtstreeksch en allerinnigst verband moet staan met ons geestelijk leven? En is het dan geen droevig bewijs van ongeestelijkheid, dat de vraag, tot wat kerk men behoort, voor vele geloovigen, schier niet meetelt onder de levensvragen?

Intusschen hebben we nu ook den regel gevonden die ons in ons kerkelijk leven leiden moet, en het licht waarbij we een antwoord hebben te zoeken op de vraag, bij welke kerkgemeenschap een geloovige alleen zich voegen of volharden mag.

In een slot-artikel trachten we dat antwoord te vinden.

V.

F.

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN.

Eros of Christus. IV.

De Beatrice-verering van Dante, waarover we in het begin reeds gesproken hebben, heeft dan ook niet nagelaten haar leerlingen te brengen tot volle bewustheid van dit hun leeringschap.

Zij kon hen van alle zijden lokken, omdat zij niet alleen aan het heidendom van Plato, maar ook aan het christendom van Dante zich gemakkelijk aansluiten wilde.

Zoo heeft zij het hart gevangen van wie de religieuze gevoelens tot één godsdienstig grond-beleven willen herleiden, en ook van wie op eigen dogmatischen grondslag willen blijven staan: de Roomschen, in hun kunst.

Zooewel over de eerste als over de tweede groep willen we, ter illustratie slechts, iets zeggen.

* * *

Men kent, juist op het terrein van de christelijke kunst, den naam van Novalis. Deze man, wiens eigenlijke naam Friedrich von Hardenberg is, en die geboren is in 1772, herinnert in zijn liefdesleven aan den middeleeuwschen Dante. Gelijk Dante Beatrice liefheeft, maar door den dood haar zich ziet ontvallen, om na dien tijd haar beeld te bewaren als de belichaming van zuivere schoonheid en liefde, die zelf weer tot nieuwe aanschouwing van en beweging tot schoonheid wekt, — zoo heeft ook Novalis een liefde gekend voor Sophie von Kühn, een kind nog. In het tweede jaar van de verlovings sterft zij. En ook Novalis' ziel wordt nu door dien dood te meer aan haar verbonden; hij heft ook haar beeld op in den geest tot de hoogte van zuivere aanschouwing, en ze wordt nu zijn „Beatrice“; voor hem is zij, gelijk voor Dante, de boven-aardsche, zuiver geestelijke liefdegestalte. Terwijl hij over Sophie blijft droomen, wordt zij tegelijk in zijn ideënwelt gesublimeerd, opgeheven, tot hemelsche draagster van schoonheid en zuiverheid. De liefde wordt omgezet in religie; voor Sophie verschijnt straks Maria.

Zoo wordt Novalis een ziener — naar hij meent — van hemelsche goddelijkheid; de liefde voor Sophie, die tot religie is getransponeerd, ontdekt hem God en Christus, den hemel en de hemelkoningin.

Merkwaardig is nu, dat kennismaking van Schleiermachers „Reden über die Religion“ tegelijkertijd in Novalis' geestelijke ontwikkeling te constateeren valt.¹⁾ Wij wezen er reeds op, hoe Schleiermacher in dit boek, met zijn erotisch klinkende uitbeelding van de religieuze ervaring (de omhelzing van het universum als daad van opperste religie) aan de Eros-verheerlijking een krachtigen stoot gegeven heeft, al gebruikt hij daarvoor ook andere namen.

Zoo is dan ook de pïstist in Novalis ondergegaan in den bedrager van het spel der geestelijke erotiek. Eerst is het zinnelijke vergeestelijkt, en straks wordt ook

OPVOEDING EN ONDERWIJS.

Antwoord.

I.

Thans, een week na het verschijnen van mijn stukje over „een soort protest“ — het protest van de leeraren Chr. M. O. — ontving ik nog geen nadere verklaring van het gedrag der vergadering.

Alleen Dr J. P. de Gaay Fortman te 's-Gravenhage schreef mij het volgende:

Wederwaarde Heer!

Als reactie op uw stukje in „De Reformatie“ van 17 April „Een soort protest“ stel ik u voor uit ons blaadje „Chr. M. O.“ over te nemen mijn stukje „Beschuldiging of laster?“ Ik zou het u al eerder toegezonden hebben als uitgedijheid mij dit niet verhinderd had. Het past m.i. volkomen als antwoord. Het was zooals wel blijkt voor een belangrijk deel gericht tegen uw vorige artikelen, maar daar ons blaadje eerst om de 14 dagen verschijnt kon 't eerst nu een plaats vinden. Ik zend hierbij dus gelijktijdig het no. van 15 April van „Chr. M. O.“

Hoogachtend,

Uw dw.,

J. P. DE GAAY FORTMAN.

Het bijgaand artikel luidt als volgt:

Beschuldiging of laster?

In den laatsten tijd worden herhaaldelijk in verschillende bladen allerlei opmerkingen ten beste gegeven, die leer en leven van ons leeraren bij het Chr. M. O. ten zeerste becrispissen. Als je de stukken zoo leest, schijnt het te erg en te veel om precies op te noemen.

Een enkel stukje, door dozen of genen vermoedelijk in een opgewonden bui geschreven, na een of ander onaangenaam conflict met een leeraar van een Chr. H.B.S. en dat dan in de vlag van het oogenblik algemeen is gesteld — bij ongeluk, zooals je dan welwillend veronderstelt —, is te slikken, zonder het ernstig te nemen. Wij leeren door ons vak veel door de vingers te zien en te vergeven, omdat we met zoo'n bijzonder onbekookten leeftijd dagelijks te doen hebben. Dat we dat leeren en daarbij in het algemeen niet veel last er van hebben, dat bewonderende scharen ons over het paard tillen, behoort tot de voordeelen en zegeningen van ons meermal niet zoo gemakkelijk beroep.

Dat zulk geschrijf dan nog door een weinig kritisch journalist min of meer ernstig wordt overgenomen is jammer, maar niet zoo veel erger.

Ernstiger wordt de zaak, als de waan epidemisch begint te worden en tot een kleine hetze dreigt aan te groeien, zooals op 't oogenblik tegen de Chr. H.B.S. schijnt te worden ondernomen, vooral als de groote woorden, die aanvankelijk wat komisch aandeden in hun argumentatielooze holheid steeds grooter worden

bij hem, als bij Schleiermacher, het zinnelijke passend beeld voor het geestelijke. Het is nog al openhartig, als iemand, die Novalis bewondert, opmerkt, dat hij gelijkt op den Johannes van het Nieuwe Testament; maar — zoo heet het dan — hij vertoont niet het beeld van den ziener op Patmos, doch van den discipel, dien Jezus liefhad, en die als zijn vertrouwde innig aan zijn borst lag.²⁾ Want deze onderscheiding tusschen den Johannes der paaschzaal en dien van Patmos trekt haar consequenties. Wie den ziener van Patmos, den man van het klare begrip, van de overweldigende, transcendente openbaring losmaakt van den discipel, die aan Jezus' borst ligt in verheuging en in huivering van liefde, die heeft gescheiden wat één is in de bijbelsche historie; die is uitgekomen bij een stelling, die Johannes, juist als hij ligt aan Jezus' borst en ook daarna, tot den dood zou bedreefd hebben: de stelling, dat de kanon der poëzie is: het sprookje; dat het sprook-verhaal magisch is, en dat de geschiedenis weer moet terugkeeren tot de sprook.

Maar Novalis meent het met die spreuk over de sprook. Straks bereikt zijn droom over Maria, tot wie Sophie hem opleidde, heen, den Heiland:

Der Winter weicht, ein neues Jahr
Steht an der Krippe Hochaltar.
Es ist das erste Jahr der Welt,
Die sich dies Kind erst selbst bestellt.

Die Augen sehn den Heiland wohl,
Und doch sind sie des Heilands voll.
Von Blumen wird sein Haupt geschmückt,
Aus denen er selbst holdselig blickt.

Er ist der Stern, er ist die Sonn',
Er ist des ew'gen Lebens Brunn,
Aus Kraut und Stein und Meer und Licht
Schimmert sein kindlich Angesicht.³⁾

* * *

Wij zouden op deze dingen hier niet wijzen, indien Novalis niet een trouw vertolker in Nederland had gevonden, n.l. in den allerminst confessioneelen Boutens. Hij heeft de Maria van Novalis, die niets anders is dan een erotische vergeestelijking, aan Nederland doen zien:

Liefde reikt haar volle schale
Mij vóór elken avondval.

Hare heilige tongen beuren
Mijne ziele lichte-waart:
Dronken sta 'k aan 's hemels deuren,
Staan mijn voeten nog op aard,

Tot dat zaligend aanschouwen
Dringt geen angst meer door van smart:
O de Koningin der vrouwen
Schenkt de trouw mij van haar hart!

en holler gaan klinken, en bepaald akelig wordt het, als bij wijze van schokkend effect „de eere Gods“ als drijfveer wordt genoemd, naar het wel eens den indruk maakt, onbewust ter bemanteling van het gebrek aan zakelijkheid en bewijs.

Wij hier in Den Haag hadden onlangs in dit opzicht wel een mooie week. De Gereformeerde Kerkbode viel onze H.B.S. speciaal aan op grond van een onbenullig courantenverslagje van onzen feestavond, geschreven door wie weet welken halfbakken, ons althans geheel onbekenden journalist. Ons feest van genoeglijke, veelzins dankbare vreugde van onze meisjes en jongens met hun familie en met ons leeraren schijnt in dat fameuze verslag ietwat wereldsch te zijn gekleurd. Nu weet toch ieder wat voor waarde aan dergelijke beschrijvingen is te hechten. Echter de kerkbode-journalist scheen een onbeperkt vooruitwijken in zijn confrater van de „Nieuwe Haagse Courant“ te stellen. Hoe zoo'n kerkbode-artikeltje nuttig werk doet, blijkt uit een vraag tot mij van een ontwikkelde welwillenden kennis om inlichtingen over het bacchanal. Wat in den minder ontwikkelde en niet zoo welwillenden kerkbode-lezer zal zijn omgegaan, waag ik niet te peilen.

De „Nieuwe Haagse Courant“ kwam direct daarop met een overgenomen stukje. Waar het vandaan was gehaald, was niet uit te zoeken. De aard van dit stukje was iet of wat zoetsappig vermanend voor ons corps. Zoo iets laat zich in elk geval lezen. Wie van ons zou denken, dat hij niet af en toe best eens een vermaning kan gebruiken!

Biezelfde week kwam toen nog „De Reformatie“ verzamelen blazen. De blazer Dr Waterink spreekt daar zeer verdachtmakend over ons. Verscheidene malen verzekert hij, „dat niet alles kan gezegd worden“. Dat doet denken aan die menschen, die van hun naaste maar niet zullen zeggen wat ze weten. Hadde ze 't maar gedaan, dan zou de goede naam van dien naaste er minder onder hebben geleden. Maar één opmerking is niet geheel en al vraag in de beschuldiging. „Er zijn vele van onze M.O. inrichtingen op welke de jonge menschen vaker spottend dan met eerbied over de kerk en haar ambtsdragers hooren spreken.“ Wij allen vinden het spotten met de kerk, zooals Dr Waterink dat zeker bedoelt, verkeerd. Noem ons dus de(n) dader(s) Dr Waterink en wij zullen gaarne naar hem (hen) toe gaan en hem (hen) beschuldigen eerst onder vier oogen en het wederwoord aanhooren. Voordat wij het feit verklagen bij gemeente of publiek moet eerst nog wel een en ander gebeuren.

Wat het spotten met de ambtsdragers aangaat, zouden we nog iets voorzichtiger te werk willen gaan, omdat het wel eens voorkomt, dat een predikant of ook wel een niet-predikant een glimlach of een kwinkslag naar aanleiding van een belachelijk optreden van een predikant — wat heusch wel eens voorkomt vooral in het hyper-gewichtige genre — als spotten met het ambt beschouwt.

Van beide vergripen zal men intusschen niets vinden in ons officieel orgaan. Wij hebben te veel liefde tot de kerk en te veel respect voor de predikantenstand en te veel waardeering voor het ambt

Hier is dus Beatrice-Maria, ook bij Novalis; zij vermag te wijzen den Christus en hij staat aan den einder van den weg der geestelijke liefde. En — die bewondert en na-zingt, is Boutens, die ook van Boeddha klanken verneemt met vreugde:

Als hij maar van mij is,
Heeft mijn hart al wat het vraagt,
Zalig als de serafijn is,
Die der Jonkvrouw sluier draagt:
Mijn verrukte zinnen
Kunnen 't aardsche haten noch beminnen.

Broedren lang verloren
Vind ik in zijn jongeren herboren.

Maar sterker nog dan dit is de betuiging, dat wie langs de wegen van Danteske Beatrice-verering getreden is tot het eindpunt der liefde, den waren zin grijpt van het avondmaal des Lams. Geen openbaring is daarvoor noodig, noch het spreken van de leerende stem van Jezus: om te verklaren het teken van brood en wijn als het teken des Nieuwen Testaments in Zijn bloed. Als wij nog eens van den discipel Johannes mogen spreken, dan denkt Novalis er zoo over: al hoort Johannes volstrekt niet de stem van Jezus spreken ter verklaring van het sacrament, het hindert niet. Laat hem maar in liefde liggen aan de borst van den Meester, den geliefde; het zal genoeg hem zijn. Want God heeft — zoo zegt de bijbel — wel gesproken op velerlei tijd en velerlei wijze door de profeten, en hij heeft aan sommige van zijn profeten nog wel den „angelus interpretis“, d.w.z. den engel-verklaarder gegeven, en die engel-verklaarder is tenslotte wel volkomen opgeklimmen tot opperste wetenschap en profetie in den Christus, die de Hoogste Profeet is, ook voor Johannes en voor alle dragers van het geheim zijner liefde, — maar voor Novalis is dit alles niet geschreven: aan de liefde heeft de discipel van Christus hem genoeg; alle verklaring ligt in de liefde zelf. Door Eros wordt Christus verklaard. En Boutens vertaalt weer:

Weinigen weten
Der liefde geheimnis:
Eeuwigen honger,
Onleschbaren dorst.
Des avondmaals
Godlijk bedoelen
Blijft den aardschen zinnen een raadsel;
Maar wie ooit van
Liefdegloeiende lippen
De' adem des levens dronk,
Wiens hart siddrend versmolt
In golven heiligen gloed,
Wiens oog opening
Dat het peilde

om er in
predikante
ons ambt.

Zelfs a
misaat o
stukjes s
buiten o
Gelukkig

die onder
wel mind
en beurs,
maar zek
van zaken
voor het g
ernstige, z

Gelukkig
predikante
wenschel
hind v
respect
predikante
in „De R
schimpse

Moeten
Ik heb
voor mij
Moeten
schuld be

Noen! >
moeten w
dat laster

Laat me
Dat mag e
onderzoek
hun inv
moet het

de eere G
leeraar of

En zoo
naamloos
betrokken

Velen va
lijk onder
dan de si
niet neer m

in 't gehe
wordt het

met zijn o
kennen. Sc
blijkt. Iede

kanten, m

Van onfe
van overtu

En nu u
Als men z

meec we z
zijn uit o
utingen o
ons werk
publiek en
voor ons C

Der
Zal
En
In e

Wie
Den
Wie
Dat
Eens
Eén
Doon
Wan

Het behoef
heerlijking de
weegt en He
ook met we
den persoon
om den pers
legende gevo
was, die door
liefde gezuive
den Christus
tusschen aar
spanning ook
man Jezus k
tot den Heil
Maria Magdal
kan, dat haar
het laat niet
hier eruit te
dit spel met
Jan. R. Th. C
sterfdaag van
den roes der
wil over het
tot haar sprak

— De nacht
en in de tees
— o, ziel, m
en zonder an

en dan de an
dat nu de drc
moet breken,
zich volgen g

Ik keer weer
gij zijt voor e
door dezen d
zonder de sch

En morgen z
nithandig en
zoo zal tot tri
de wereld en